

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יום שמחת תורה, ה'תשל"ו

חלק ג – יוצא לאור לשמיני-עצרת ושמחת-תורה, ה'תשפ"ד

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וארבע לבריאה

מוקדש

לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו

כ"ק אדמו"ר זי"ע

ולזכות

הילדה חנה בילא גיצא שתחי'

ליום הולדתה יום הבהיר חיי אלול ה'תשפ"ג

שנת הקהל את העם

ולזכות אחותה זעלדא רחל שתחי'

ולזכות הוריהם

הרה"ת ר' אברהם ומרת חי' מושקא שיחיו דריזין

נדפס על ידי ולזכות זקניהם

הרה"ת ר' חיים יצחק עזרא ומרת פיגא שיחיו דריזין

של השו"ע של הקב"ה. וכש"ישמח ישראל בעושי" — אז "ישמח הוי' במעשיו".
ויעיין בלקו"ת בזה.

בס"ד.

פתח דבר

לקראת שמיני-עצרת ושמחת-תורה הבעל"ט, הננו מוציאים לאור חלק שלישי מהתוועדות יום שמחת תורה ה'תשל"ו, הנחה בלתי מוגה (חלק ראשון ושני י"ל לש"פ נח וש"פ לך לך אשתקד).

*

בתור הוספה — מכתבים (תדפיס מכרכי אגרות-קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

ערב חג הסוכות, ה'תשפ"ד,
ברוקלין, נ.י.

©

Published and Copyright 2023 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 | Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • <http://www.lahak.org>

The Kehot Logo is a registered trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5784 • 2023

Printed in the United States of America

נדפס בדפוס

CH Print & Ship

478 Albany Ave. Brooklyn N.Y. 11203

(718) 771-5000

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחי

וכש"ישמח ישראל בעושי": תהלים קמט, ב.

"ישמח הוי' במעשיו": שם קד, לא.

ויעיין בלקו"ת בזה: דרושי שמע"צ פד, א ואילך. פח, ד ואילך.

ב

[תשרי, ה'תשכ"ז]

מכתבו קבלתי ובכלל הרי "אין אתנו יודע עד מה", אלא ש"נתן לנו את **תורתו**" תורת חיים ותורה **אור** **להאיר** דרכנו בחיים **ולהורנו** בחיים.

וכשיש הוראה **ברורה בלי שום ספק דצ"ל** הלימוד בעיר וישיבה אשר **התלמיד** רוצה (ואפילו במקום **ספק**) למה עושה (הוא – האב) שוועריקייטען בזה?! ובפרט שהוא ... רב לספרדים – שכל דברי "מרח"מ המהר"ר נר לרגלם ובפרט – לראשם. – והדגשתי כמה פעמים שדין זה הובא בשו"ע לא בהלי' ת"ת (דלכאורה שם מקומו עקרי) כ"א בהלי' **כבוד** אב ואם. ובדברי המחבר – זהו **חותם** הלי' **כבוד** או"א!

תקוטי שיעיין בשו"ע ויעשה **בשמת** תורה כהוראת התורה, **ויעוד** את בנו שיי' לנסוע בהקדם לישיבתו שרוצה (כיון שכבר התחיל ה"זמן"), וזוגי הרבנית תי' ממנו תראה וכן תעשה, וג"כ מתוך **שמחה** – שה"ז על אחרייתו

ב

מצילום כתי"ק. מענה לא' שכתב אודות רצון בנו ללמוד בישיבת תו"ת המרכזית (770) – בניגוד לדעת הוריו. – את הבא להלן הורה רבינו למזכירות להודיע: (1) **מהיר**; (2) **בשמי** – לטלפנו.

"אין אתנו יודע עד מה": ע"פ תהלים עד, ט.

ש"נתן לנו את תורתו": נוסח ברכת התורה.

תורת חיים .. ולהורנו בחיים: ראה זח"ג נג, ב. וראה רד"ק לתהלים יט, ח. ספר השרשים שלו ערך ירה. הובא בגו"א ר"פ בראשית. ותורה אור: משלי ו, כג.

הוראה ברורה .. דצ"ל הלימוד .. התלמיד רוצה: שו"ע יו"ד סוס"מ (הלכות כבוד אב ואם). (ואפילו במקום ספק): פתחי תשובה שם סקכ"ב.

לספרדים – שכל דברי "מרח"מ המהר"ר נר לרגלם: ראה שם הגדולים להחיד"א מערכת ספרים ערך טור בית יוסף ("וכבר ידוע דבארץ הצבי וארץ מצרים ועריביסטא"ן דמשק וארם צובה וערי פרס וגלילות טורקיא"ה קבלו עליהם הוראות מרן ז"ל וכמ"ש מהראנ"ח בתשובה [סק"ט (הב')] ושאר אחרונים כו" – עיי"ש). וראה גם הנסמן בכף החיים או"ח סתס"ח סקנ"ו ואילך. ועוד.

נר לרגלם: ע"פ תהלים קיט, קה.

והדגשתי כמה פעמים שדין זה הובא כו': ראה אג"ק ח"ג אגרת ד'תעד. חכ"ח אגרת י'תתנד, ובהנמקן בהערות שם. לקו"ש חכ"ב ע' 214 הערה 42. תו"מ התוועדויות חמ"ה (תשכ"ו ח"א) ע' 255.

ממנו תראה וכן תעשה: ע"פ שופטים ז, יז.

טו. דובר לעיל¹¹³ אודות פסוקי "אתה הראת", שבנוגע לפסוק האחרון, "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים"³, יש ענין הדורש ביאור¹¹⁴:

כל הפסוקים הקודמים הם פסוקים שלמים. ואפילו הפסוק "ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד", שמורכב מכמה פסוקים, יש בו פסוק שלם – "ה' ימלוך לעולם ועד"¹¹⁵, אלא שמוסיפים מפסוקים אחרים גם "ה' מלך"¹¹⁶ ו"ה' מלך"¹¹⁷, ובפרט שבזהר¹¹⁸ מובא "ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד" בתור ענין שלם. אך היוצא מהכלל הוא הפסוק "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" – שהוא רק סיום הפסוק בנבואת ישע"י³: "והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי יעקב ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו (ומסיים) כי מציון וגו'". ואינו מובן מדוע לא מובא כאן כל הפסוק כבשאר הפסוקים?

והקושיא היא גדולה יותר – כיון שהובאה כאן גם תיבת "כי", היינו, שבא בהמשך בתור נתינת טעם לענין שלם בנבואת ישע"י, ואעפ"כ, לא נזכר כאן הענין שעליו נאמר הטעם "כי". וממה-נפשך: אם נוגע כאן רק סיום הפסוק ("מציון תצא תורה וגו'") – לא הי' צריך להביא כאן תיבת "כי", שמורה על ההמשך להאמור לפנ"ז שלא נזכר כאן.

טז. ונתבאר בזה, שתיבת "כי" באה להדגיש ש"מציון תצא וגו'" אינו ענין בפ"ע, אלא קשור ובא בהמשך למ"ש לפנ"ז בפסוקי "אתה הראת": "מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור"¹¹⁹, ועל זה ממשיך, שהטעם לזה הוא "כי מציון תצא תורה וגו'".

ואע"פ שבפסוק נאמר "כי מציון תצא תורה וגו'" בתור נתינת טעם על מ"ש לפנ"ז בנבואת ישע"י (ולא על הפסוק "מלכותך מלכות כל עולמים"), הרי מצינו¹²⁰ שמביאים לשון הפסוק על תוכן אחר מתוכן הפסוק, ועד"ז בנדו"ד, שנוסף לכך ש"מציון תצא תורה וגו'" הוא טעם על מ"ש בנבואת ישע"י "והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' וגו'", הרי זה גם טעם על הפסוק "מלכותך וגו'" שאומרים לפנ"ז בפסוקי

(116) תהלים יו"ד, טז. ועוד.

(117) שם צג, א. ועוד.

(118) ראה זח"א ס, א. מאמרי אדהאמ"צ קונטרסים ע' רכד. וש"נ.

(119) שם קמה, ג.

(120) נסמן בלקו"ש שם ע' 237 הערה 59.

(113) שיחת ליל שמח"ת סי"ד ואילך (לעיל ע' 138 ואילך).

(114) תוכן וקיצור מהבא לקמן – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס (בשילוב שיחת ליל שמח"ת) בלקו"ש חט"ו ע' 236 ואילך.

(115) בשלח טו, יח.

"אתה הראת", כהמנהג שנתפשט ברוב קהלות קדושות בישראל (שלכן חלה עליו מצות עשה ד"על פי התורה אשר יורוך גוי' תעשה"¹²¹), ומצות לא תעשה ד"לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך"¹²¹, כמ"ש הרמב"ם⁸²); וענין זה צריך להיות מובן בפשטות — שהרי פסוקי "אתה הראת" אומרים בתור הכנה לשמחה שבעת ההקפות, שנדרשת מכל אחד מישראל, אפילו פשוט שבפשוטים.

וכיון שהתורה היא "תורת אמת"¹²², שכל הענינים וכל הפרטים שבה הם בתכלית הדיוק, עכצ"ל, שב' הענינים שעליהם נאמר אותו טעם ("כי מציון וגו'") — הפסוק "והלכו עמים רבים וגו'" בנבואת ישעיה, והפסוק "מלכותך וגו'" בפסוקי "אתה הראת" — יש ביניהם שייכות ונקודה משותפת בענין עיקרי, שהרי טעם הדבר הוא חיות ונשמת הדבר (כדלקמן).

ובהקדמה¹²³ — שתכונת ה"אמת" היא בכל הפרטים שבדבר, כיון שלא שייך שיהי' אמת למחצה (כמו ענין של פשרה, שיכול להיות למחצה לשליש ולרביע, לפי שאינו אמת), שהרי האמת היא רק אחת. ומרומז במ"ש בירושלמי¹²⁴ "מהו אמת .. אל"ף רישא דאלפא ביתא, מ"ם באמצעיתה (כשמונים גם את האותיות הכפולות מנצפ"ך¹²⁵), תי"ו בסופה", להורות שענין האמת הוא בכל הפרטים, מתחילתם עד סופם.

ובפרטיות יותר:

ענינים של האותיות — שעל ידם נתהוו השמים והארץ וכל צבאם, שהרי "בעשרה מאמרות נברא העולם"¹⁰⁷, החל מה"אור" שנתהווה ע"י המאמר "יהי אור"⁸⁴, ועד"ז בנוגע לשאר המאמרות שעל ידם נתהוו שאר הנבראים, כמבואר בהתחלת שער היחוד והאמונה בשם הבעש"ט שתיבות ואותיות אלו מהווים ומחיים ומקיימים את כל הנבראים, כולל גם הנבראים שלא נתפרשו בעשרה מאמרות¹²⁶, שנתהוו וחיים וקיימים מעשרה המאמרות ע"י חילופים ותמורות וגימטריאות כו'.

וזהו שהתחלת ואמצע וסוף האותיות הם "אמת" — להורות שכל מה שנתהווה ע"י האותיות צריך להיות באופן המתאים ומכוון אל האמת, שישנו בכל מקום ובכל זמן, ללא שינויים כו'.

(121) פ' שופטים יז, יא. (122) מלאכי ב, ו. (123) ראה גם תו"מ חפ"א ס"ע 252. (124) סנהדרין פ"א ה"א. דב"ר פ"א, י"ד. (125) ראה קה"ע לירושלמי שם. חידושי הרש"ש לדב"ר שם. (126) ראה גם לקו"ש חכ"ט ע' 29 ואילך.

הוספה

א

יז מרחשון התשי"י

הו"ח אי"א נו"מ חו"ב וכו' ... שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום ח לחד"ז: שבו כותב אשר ראה את מכתבי להרח"ש שי' פא'למער ע"ד אלה המאחרים לשלם נדרם, ותמה על אשר הזכרתי את שמו ביניהם וחשדתי במה שאין בו.

איני יודע מה אדון בזה כי לא כתבתי מכתב כזה כלל, לא בנוגע אליו לא בנוגע לביהכנ"ס ולא בנוגע לאיש אחר.

ובטח יקרא עתה מכתבי להרח"ש שי' ויראה המדובר בו.

בהזדמנות זו הנני מסג"פ מה שהו"ל בשבוע זה ובודאי יאשר הקבלה.

החותם באיחולי כט"ס ופי"ש כל החבורה תח'

הרב מנחם שניאורסאן

א

מכתבי להרח"ש שי' פא'למער: שיקאגא — נדפס בלקו"ש ח"ט ע' 484 ואילך; קונטרס לשמע"צ ושמח"ת תשע"ה. — ושם (ע"ד מכירת פסוקי "אתה הראת" בהקפות "בוקר שמחת תורה" לטובת ה"מרכז לעניני חנוך"): "באשר אחדים מהמתנדבים חסרו בנתינתם לטובת המ.ל.ח. .. בערך נדבתם בהקפות ליל שמחת תורה .. בלי ספק יוכל להסביר להם .. מעלין בקודש .. ובפרט .. בנוגע לחבריו בני עירו .. והם: הנהלת התלמוד תורה .. הו"ח כו' .. הו"ח וכו'". — וכנראה טעה הנמען לחשוב שכונת רבינו בהנ"ל היא "ע"ד אלה המאחרים לשלם נדרם" (כדלהלן בפנים), כאשר רבינו אינו כותב בנידון זה כלל — כ"א שלא יחסרו בנדבתם להמ"ח (כיום שמח"ת) "בערך נדבתם בהקפות ליל שמחת תורה" (לישיבת תר"ת).

מה שהו"ל בשבוע זה: אולי הכוונה ל"מפתח ספרי מאמרי ודרושי אדמו"ר מהורש"ב" (ברוקלין, תש"ט) — "שהו"ל לכ"ף חשון" שנה זו (אג"ק ח"ג אגרת תקמה).

(* "בבלי שמח"ת ההכנסה היא לטובת ישיבות תו"ת, וביום שמח"ת ההכנסה לטובת המוסדות מל"ח ומחנ"י" — סה"ש הישי"ת ע' 372 הערה 1. ספר המנהגים יח"ב ע' 69. וש"נ.)

מומחה בחכמת התכונה¹⁶⁶ (שבה תלוי החשבון דקביעת המועדות), אלא בגלל גזירת התורה שצריך לקיים את הפס"ד של ב"ד, "שנאמר¹⁶⁷ אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אתם ("אפילו... מוטעין"), בין בזמנן בין שלא בזמנן, אין לי מועדות אלא אלו", גם אם אין הדבר מתקבל בשכלו¹⁶⁸.

וזהו החילוק שבין "תורה" ("מציון") ו"דבר ה' (מירושלים)" — שב"תורה", שכוללת גם הענינים והדעות שאינם להלכה, אלא רק באופן ד"אלו ואלו דברי אלקים חיים", מודגש בעיקר הלימוד באופן של הבנה והשגה מתוך חיות ועריכות, שזהו בדוגמת הענין ד"מלכותך" — ברצון; ואילו ב"דבר ה'", "זו הלכה", מודגש בעיקר ענין הביטול והקבלת עול לקיים לא רק מה שמתקבל בשכלו, בהיותו עדיין בבחי' מציאות ד"ציון", אלא גם מה שנדרש מצד דרגת "ירושלים", שלימות היראה, לקיים את פסק ההלכה גם כשהוא היפך שכלו, שזהו בדוגמת הענין ד"ממשלתך" — בע"כ.

כד. והנה, כשם שאצל הקב"ה ישנם ב' ההנהגות, הן "מלכותך מלכות כל עולמים", והן "ממשלתך בכל דור ודור", כך צריך לפעול בעצמו כל אחד מישראל, שנקרא "אדם"¹⁰³ ע"ש "אדמה לעליון"¹⁰⁴, שבלמודו בתורה יהיו ב' האופנים, הן הלימוד בהבנה והשגה מתוך חיות ועריכות — ברצון, והן קיום הפס"ד להלכה גם אם הוא היפך שכלו — בע"כ. וכיון שנאמר "כי מציון וגו'", שזהו נתינת טעם למ"ש "מלכותך וגו'", הרי צריך להיות תחילה הסיבה ואח"כ המסובב,

והיינו, שתחילה צריכה להיות עבודת האדם באופן ש"מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים", וע"י עבודת האדם הרי זה נמשך גם בעולם — שהרי "את העולם נתן בלבו"¹⁶⁹, וכפי שפוסק הרמב"ם¹⁸ "עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה" — שנעשה הענין ד"מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור", ועד שפועלים גם על שבעים האומות, כמ"ש¹⁷⁰ "אז אהפוך אל עמים וגו' לעבדו שכם אחד", בפועל ובגילוי למטה מעשרה טפחים, ובעגלא דידן.

* * *

(166) ראה הוריות יו"ד, א. (169) קהלת ג, יא.
(167) אמור כג, ד. (170) צפני"ג, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים
(168) ראה גם תו"מ חל"ח ע' 213. חס"ד ספי"א.
ס"ע 9 ואילך. חע"ד ע' 304. וש"נ.

וכיון שהתורה היא חכמתו של הקב"ה, הנה כשם שהקב"ה הוא אמיתית המציאות, כך גם התורה היא אמיתית — "תורת אמת", ולכן, כל ענין שבתורה צ"ל מדויק בכל הפרטים.

ומזה מובן גם בנוגע לפסוק "כי מציון תצא תורה וגו'", שכיון שהובא בתורת אמת בתור נתינת טעם על שני ענינים שונים, עכצ"ל שבפנימיות הענינים ענינם אחד, כיון שיש להם אותו טעם, היינו, אותה נשמה וחיות.

[וע"ד שמצינו בלימוד התורה, שיכולה להיות סברא אחת, כמו "אזלינן בתר רובא"¹²⁷, שהיא טעם לכמה הלכות במקצועות שונים, בדיני ממונות, בדיני איסור והיתר וכיו"ב, ועד"ז כללות הענין דאזלינן לשיטתי', ששיטה פלונית מתבטאת בכו"כ דינים: באו"ח, ביו"ד, באה"ע ובחור"מ, עם היותם ד' חלקים שונים בשו"ע — כיון שההסברה והטעם, שזהו נשמת הענין, היא ככולם בשוה, כך, שכל הענינים שבאים בסיבת סברא זו יש ביניהם צד השוה בענין עיקרי¹²⁸].

יז. ויש לבאר תחילה פרטי הענינים בפסוק "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים":

בפשטות, פרטי הענינים שבפסוק זה — "תורה" ו"דבר ה'", "ציון" ו"ירושלים" — הם כפל לשון, ליופי המליצה כו'. אבל, כיון שמדובר אודות תורת אמת, עכצ"ל, שלאחרי ההסברה הפשוטה הנ"ל, באים להבנה נעלית יותר, נשמת הענין, שב' הלשונות מורים על ב' ענינים שונים.

ונתבאר החילוק בין "תורה" ל"דבר ה'" — ש"תורה", אף שהיא מלשון "הוראה"⁸⁰, הרי היא כוללת גם הסברות והדעות שאין להלכה כמותן, שכן, אע"פ ש"אלו ואלו דברי אלקים חיים"¹²⁹, הרי ההלכה בפועל יכולה להיות באופן אחר (אם מצד חומרי המקום כו'¹³⁰, או מצד החילוק בין אתרי' דרב לאתרי' דשמואל¹³¹ וכיו"ב);

ואילו "דבר ה'" — "זו הלכה"¹³², שזהו אופן נעלה יותר בלימוד התורה, כדאיתא בגמרא במסכת סנהדרין¹³³ שעז"נ גבי דוד "והוי' עמו"¹³⁴, "שהלכה כמותו בכל מקום" (שזוהי מעלה גדולה יותר מכל שאר

(131) ראה שבת יט, ב. פסחים ל, א.

(132) שבת קלח, ב.

(133) צג, ב.

(134) שמואל"א טז, יח.

(127) יבמות יד, א. ועוד.

(128) ראה גם לקמן ס'

(129) עירובין יג, ב. וש"נ.

(130) ראה פסחים רפ"ד. ועוד.

המעלות שנאמרו על דוד, ש"כולהו אמר להו יהונתן בני כמוהו", משא"כ "כיון דאמר לי' וה' עמו כו'").

ובזה יש חילוק בין הזמן דעכשיו, שהלכה כבית הלל¹³⁵, לזמן דלעתיד לבוא, כמ"ש בכתבי האריז"ל¹³⁶ שאז תהי' הלכה כבית שמאי — כי, אע"פ שעכשיו אי אפשר לשנות מה שקבע ב"ד שפסק ההלכה הוא כב"ה, הרי לעת"ל שיקויים היעוד¹³⁷ "ואשיבה שופטין כבראשונה", יעמוד ב"ד שגדול ממנו בחכמה ובמנין, שיוכל לחזור ולפסוק הלכה כב"ש¹³⁸.

ועפ"ז מבאר האריז"ל מאמר המשנה¹³⁹ "כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים .. זו מחלוקת שמאי והלל" — דלכאורה אינו מובן איך אומרים שזוהי מחלוקת שסופה להתקיים, בה בשעה ש"ב"ש במקום ב"ה אינה משנה¹³⁵ — לפי שלעת"ל תהי' ההלכה כב"ש; וכיון שיוודעים מזה גם עכשיו (כפי שגילה האריז"ל ע"פ חכמת האמת שכך יהי' לעת"ל), לכן נקראת גם עכשיו "מחלוקת שסופה להתקיים" (ולא ששיטת ב"ש נתבטלה לגמרי, שאז לא יוכל ב"ד לחזור ולפסוק כמותה).

אך עדיין נשאלת השאלה לאידך גיסא: כיון שלע"ל תהי' הלכה כב"ש, אזי יהי' הכלל שב"ה לגבי ב"ש אינה משנה, וא"כ איך יקויים אז מ"ש בתורה (שלא תהי' מוחלפת¹⁴⁰) שמחלוקת שמאי והלל "סופה להתקיים"?!

והביאור בזה — שכיון שהגילויים דלע"ל תלויים במעשינו ועבודתינו כל משך זמן הגלות¹⁴¹, נמצא, שנוסף על המעשים שייעשו אז כב"ש, יהיו קיימים אז גם המעשים שנעשו בזמן הגלות כב"ה (והיינו, שאז יהי' לא רק שכר המצוה, אלא גם המצוה עצמה), ולכן הרי זו מחלוקת שסופה להתקיים.

יח. ועז"נ ש"מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" — ש"תורה" (שכוללת גם הענינים שאינם להלכה) קשורה עם "ציון", ו"דבר ה'" (הלכה) קשור עם "ירושלים":

ענין היגיעה והשקו"ט בתורה צ"ל גם אם ההלכה לא תהי' כך (כיון

(135) ברכות לו, ריש ע"ב. וש"נ.
(136) ראה מק"מ לזח"א יז, ב. הובא
בלקו"ת קרח נד, סע"ב ואילך. וראה גם
מד"ש לאבות פ"ה מ"ז. תוספות חדשים
לאבות בתחלתו.
(137) ישע"א, כו.
(138) ראה גם תו"מ חס"ח ס"ע 66. וש"נ.
(139) אבות שם.
(140) עיקר הט' מ"ג העיקרים. וראה
רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט. הל' מלכים פ"א
סה"ג. פיה"מ סנהדרין פ' חלק יסוד התשיעי.
(141) תניא רפ"ז.

מלכות כל עולמים", בהמשך להמבואר שמלכות דאצילות (שענין המלוכה שם הוא בודאי ברצון) מלובשת במלכות של כל עולם פרטי כו'; אבל לא בכל הזמנים (שלכן לא נאמר "בכל דור ודור", כמו גבי "ממשלתך").

ולדוגמא:

אצל אדה"ר קודם החטא, בר"ה הראשון, הי' הענין ד"מלכותו ברצון קבלו עליהם", שאז אמר אדה"ר "ה' מלך גאות לבש"¹⁴², ואמר לכל הנבראים (ופעל עליהם) "בואו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושנו"¹⁴¹. וכיון ש"לא ידח ממנו נדח"¹⁴², הרי בודאי שסו"כ"ס לאחר גמר הברורים יהי' ענין המלוכה ברצון אפילו בעולם העשי';

אבל בזמנים שבינתיים — הנה בזמן שביהמ"ק הי' קיים הי' הענין דמלוכה ברצון, אבל לאחר החורבן, כאשר "עכו"ם מרקדים בהיכלו", הנה על זה אמרו "הן הן גבורותיו"¹⁴³, אבל אי אפשר לומר שזהו מעמד ומצב ד"מלכותו ברצון".

ועז"נ "וממשלתך בכל דור ודור" — שגם כאשר אין ענין המלוכה ברצון, ישנו עכ"פ ענין הממשלה בע"כ.

כג. ולאח"ז נאמר "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים", שזהו נתינת טעם לב' הענינים ד"מלכותך" ו"ממשלתך", שדוגמתם הם ב' הענינים ד"תורה" ("מציון") ו"דבר ה' מירושלים"):

לימוד התורה צריך להיות אמנם באופן של "נשמע", בהבנה והשגה, מתוך חיות ועריבות ("געשמאק"), אבל ישנו גם הענין דהקדמת נעשה לנשמע¹⁴⁴ — קדימה גם במעלה, היינו, שגם אם לאחר שישנו ה"נשמע" לא זכה עדיין שיונח בשכלו כפי ההלכה, צ"ל אצלו הביטול ד"נעשה", לקיים את פסק ההלכה אפילו כשזה היפך שכלו.

וכפי שמצינו ששלח רבן גמליאל לרבי יהושע "גוזרני עליך שתבא אצלי במקלך ובמעוטיך ביום הכפורים שחל להיות בחשבונו", וכך עשה, ש"נטל מקלו ומעוטי בידו והלך ליבנה אצל רבן גמליאל ביום שחל יום הכפורים להיות בחשבונו"¹⁴⁵ — לא בגלל שהתחרט מהחשבון שלו, שבודאי הי' חשבון אמיתי שנערך ע"פ תורה ע"י תנא בישראל שהי'

(161) תהלים צה, ו. וראה פרדר"א פ"א.
(162) ע"פ שמואל"ב יד, יד. וראה הל'
ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג. וש"נ.
(163) יומא סט, ב (לגי' הע"י והיל"ש עקב רמז תתנו).
(164) שבת פח, א.
(165) ר"ה כה, א.

דין צריך להיות במעמד ומצב ד"מאן מלכי רבנן¹⁵³ — כמובן ממ"ש הרמב"ם¹⁵⁴ בנוגע למלך: "כדרך שחלק לו הכתוב הכבוד הגדול וחייב הכל בכבודו (ועד "שהמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול"¹⁵⁵), כך צוהו להיות לבו בקרבו שפל... בענוה יתירה כו'" (ובפרט ביחס לתלמידי חכמים, כפי שמצינו בהנהגת יהושפט¹⁵⁶), והיינו, שבנוגע לענין של מלוכה צריך להתנהג בתוקף של מלך, אבל בנוגע לעבודת ה' צריך להתנהג בתכלית הענוה והשפלות; ואין סתירה ביניהם, כיון שהתוקף של המלך אינו מצד המציאות שלו, אלא רק מצד היותו דוגמא למלך העליון, היינו, שענין המלוכה שלמעלה נמשך למטה במלך בשר ודם.

כב. ועדיין צריך לבאר מ"ש "כי מציון וגו'", שזהו נתינת טעם למ"ש בפסוק שלפניו בפסוקי "אתה הראת", "מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור" — שב' הלשונות "מלכותך" ו"ממשלתך" אינם (רק) ליופי המליצה, אלא הם שני ענינים, בהתאם לשני הענינים שבפסוק "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים":

החילוק שבין מלוכה לממשלה הוא¹⁵⁷ — שמלוכה היא ברצון, כמאמר¹⁵⁸ "ומלכותו ברצון קבלו עליהם", וכמודגש גם בנוגע לר"ה שהקב"ה מבקש מבני "אמרו לפני מלכותי כדי שתמליכוני עליכם"¹⁵⁹, היינו, שבני ממליכים את הקב"ה למלך עי"ז שמקבלים עליהם מלכותו ברצון; ואילו ממשלה היא בעל כרחו.

ולכאורה: כיון שישנו ענין המלוכה ברצון — מהו הצורך בממשלה בע"כ?

והביאור בזה:

ענין המלוכה (ברצון) ישנו אמנם בכל העולמות — כדיוק לשון הכתוב "מלכותך מלכות כל עולמים", שהפירוש ד"כל עולמים" כאן הוא (לא כל הזמנים, אלא) כפי התרגום (המפרש הראשון): "כל עלמאי", כל העולמות, וכמובא גם בתניא¹⁶⁰ בהגהה: "ובזה יובן לשון הכתוב מלכותך

(153) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב.
(ברע"מ).
(154) הל' מלכים פ"ב ה"ו. וראה גם
"רשימות" חוברת קנד בתחלתה. אג"ק ח"ג
ע' רנו. לקו"ש ח"ט ע' 104 הערה 58. ח"ח
ע' 36 בשוה"ג. התועודויות תשמ"ט ח"א ע'
432 הערה 27.
(155) שם ה"ג.
(156) רמב"ם שם ה"ה.
(157) נסמן בלקו"ש שבהערה 120 הערה
60.
(158) נוסח תפלת ערבית.
(159) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.
(160) ספנ"ב.

שעדיין לא הגיע לדרגא ד"הוי' עמו", "שהלכה כמותו"), שהרי ישנו הציווי "אם בחוקותי תלכו"¹⁴², וכפי שמפרש רש"י לבן חמש למקרא "שתהיו עמלים בתורה", ומובן, שאפילו מי ששכלו מעוות ולומד באופן בלתי נכון, אין לו לדחות ח"ו את לימוד התורה למחר. — במצב כזה מובן שאינו יכול לפסוק הלכות, אבל גם אז מוטל עליו החיוב "שתהיו עמלים בתורה", כיון שבכל מעמד ומצב צריך לנצל את החב"ד שבנפשו ללימוד התורה.

אך עז"נ "מציון תצא תורה", והיינו, שכדי שלימוד התורה יהי' כדבעי, עליו להיות בבחי' "ציון" — סימן על התורה שלמעלה, היינו, לידע שהתורה שלומד אינה חכמת בשר ודם, אלא חכמתו ורצונו של הקב"ה, שלכן, לפני לימוד התורה מברך ברכת התורה: "ונתן לנו את תורתו", שהפירוש הפשוט בזה, שהקב"ה לקח את התורה שלו ("תורתו") ונתנה לנו, ורק בגלל זה יש בכחנו להבין ולהשיג את התורה, ועד באופן שהתורה נעשית גם "חכמתכם ובינתכם לעיני העמים"¹⁴³.

אמנם, כדי להגיע לעילוי ד"דבר הוי'", "זו הלכה", היינו, שלימוד התורה יהי' באופן ש"הלכה כמותו", עי"ז ש"הוי' עמו" — הנה עז"נ "ודבר ה' מירושלים", שצריך להיות בבחינת "ירושלים", שענינה שלמות היראה¹⁴⁴, כדלקמן.

יט. והענין בזה:

מבואר בהמשך תרס"ו¹⁴⁵ שהגיעה בשקו"ט שבתורה אינה דומה לגודל היגיעה בשעה שיודע שלימודו אינו לפלפולא בעלמא, אלא ע"י המסקנא מהשקו"ט שלו יהי' פס"ד למעשה בפועל — שכן, להיותו ירא שמים, הרי הוא נרעד מהמחשבה שבהיותו בשר ודם, לא מלאך... עליו לפסוק הלכה באופן שיכוין לרצון העליון של מלך מלכי המלכים הקב"ה, מקור החכמה וכו'.

והגע עצמך:

אם יבוא מלאך (או בת קול) מן השמים ויאמר שהדין הוא כך, אזי יאמרו לו: הכבד ושב במקומך... כי התורה "לא בשמים היא"¹⁴⁶. — אם יבוא ויאמר סברא, אזי ישמעו את דבריו, ואח"כ אם הסברא תתקבל בשכלו של הרב, ועד שתהי' "תורתו", אזי יוכל לפסוק כן, משא"כ אם

(142) ר"פ בחוקותי.
(143) ואתחנן ד, ו.
(144) נסמן בלקו"ש שם ע' 234.
(145) ע' שצ [תקטן] ואילך.
(146) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.

הסברא לא תתקבל בשכלו כו' — כיון שלא סומכים על "שמים" בנוגע לפס"ד, שצריך להיות דוקא למטה ע"י בשר ודם.

ובידעו גודל האחריות שנמסרה לידי לכוין לרצונו של הקב"ה — הרי הוא מתייגע ביותר בבירור פסק ההלכה לאמיתתה של תורה, ואז זוכה לסייעתא דשמיא שאכן יצליח לכוין לרצון העליון בפסק ההלכה בנוגע למעשה בפועל.

כ. ולהעיר גם מהסיפור הידוע¹⁴⁷ שאירע עם הנודע ביהודה¹⁴⁸ בשעה שנבחר — בהיותו אברך צעיר — לכהן כרב בפראג:

היו שם למדנים גדולים שסברו שאברך צעיר יכול להיות רב בעיר קטנה כמו יאמפיל... אבל לא בפראג, שהיתה עיר ואם בישראל.

וכיון שאז ה' הסדר לקפח בהלכה (כהלשון בש"ס¹⁴⁹), שהיו מזמינים את הרב לומר דרשה בסברות עמוקות וכו', והיו בוחנים אותו בשאלות וכו',

— לא כמו בימינו, שמתיעצים עם "בעלי בתים", ועורכים "בחירות" וחוזו ("קונטרעקט") וכו', ומתערבים בזה גם נשים ("ליידס"), וכל שאר הענינים שהם בבחי' "מכה אשר לא כתובה בתורה"¹⁵⁰ —

נהגו כך עם אצל הנודע ביהודה, ששאלו אותו שאלות כו', בחשבם, שאם ידע להשיב על כל השאלות — מוטב, ואם יתפסו אותו בשאלה שלא יוכל להשיב עליה, ידעו שהוא יכול להיות רב ביאמפיל אבל לא בפראג.

ובכן: שאלו אותו כו"כ שאלות, והשיב על כולם, עד שפעם אחת "עזר להם ה'"... שנכשל, שפסק כך וכך, ואח"כ התברר שהפסק לא ה' נכון. וכאשר שאלו אותו: היתכן? השיב, שמסתמא היתה זו שאלה שאינה נוגעת לפועל, אלא רק כדי לבחון אותו, ולכן ה' יכול לטעות בזה.

והסביר את דבריו:

אמרו חז"ל¹⁵¹ "אם ראשונים בני מלאכים, אנו בני אנשים, ואם

147 ראה ס' "מופת הדור" (פיעטרקוב, תרצ"ד) ע' כד ואילך. וראה גם תו"מ חע"ו ריש ע' 337.

148 שהיתה לו שייכות אל הבעש"ט (בית רבי ח"א רפכ"ח), ולא כפי שיש אומרים שחלק על שיטת הבעש"ט, שכבר נתברר שאינו אמת.

149 ראה שבת סג, א ובפרש"י. פסחים נ, ב ובתוס'. נזיר נב, ב ובפרש"י ותוס'. גיטין כט, ב ובפרש"י. קידושין נב, ב ובפרש"י. ב"ק עה, א ובפרש"י ותוס'.

150 ע"פ לשון הכתוב — תבוא כח, סא. 151 שבת קיב, ב. וראה לקו"ש חט"ו ע' 281 הערה 14. וש"נ.

ראשונים בני אנשים, אנו כחמורים, ולא כחמורו של רבי חנינא בן דוסא ושל רבי פנחס בן יאיר, אלא כשאר חמורים."

[ויש להעיר בפירוש מארו"ל זה, שאין כאן ספק אם ראשונים בני מלאכים או בני אנשים, אלא שניהם אמת, שיש ב"ראשונים" כו"כ דרגות; יש ראשונים שהם בני מלאכים, ויש כאלו שלגבי הראשונים הנ"ל הרי הם אחרונים, אבל לגבי הדורות שלאחריהם נקראים גם הם ראשונים, אבל הם רק בני אנשים].

ולכאורה, כיון שיש ירידת הדורות כל כך, מ"ראשונים בני מלאכים" עד "כשאר חמורים", איך אפשר לצפות מרב — אפילו רב בפראג עם ראש טוב... אבל הוא לא בדורות הראשונים, לא כמלאכים, ולא כבני אדם — שיוכל לכוין לרצון העליון, וכפי שיפסוק כן יקום?! אך הביאור בזה — שכיון שנתמנה לרב ע"פ תורה, הנה בשעה שצריך לפסוק הלכה למעשה בפועל, יש לו סיוע מלמעלה לפסוק כדבעי (גם אם מצד שכלו אינו שייך עדיין לכוין לרצון העליון), בבחינת "לא יאונה לצדיק כל און"¹⁵², כדי שלא יכשיל יהודים ח"ו בענין של מעשה בפועל.

אמנם, במה דברים אמורים — דוקא בענין שנוגע לפס"ד בפועל, שאז יש לו סיוע מלמעלה כדי שלא יכשיל יהודים כו'; אבל כשמדובר בענין שנוגע רק לכבודו של בשר ודם, שלא יתבייש שנכשל כו' — הנני מוחל על כבודי... ואין צורך להטריח את הקב"ה שידאג לכך שלא אכשל כדי לשמור על כבודי!

וסיים: שכיון שנכשל וטעה בתשובתו, בטוח הוא שהשאלה לא היתה נוגעת למעשה בפועל, שאז לא ה' טועה. ואכן, ביררו ומצאו שהיתה זו שאלה שאינה נוגעת לפועל, אלא רק לקנתרו בהלכה.

כא. ונחזור לעניננו — שכדי לפסוק הלכה למעשה בפועל צריך להתייגע ביותר, לכוין לאמיתתה של תורה.

ועז"נ "ודבר ה' מירושלים" — שכדי לפסוק הלכה, "דבר ה' זו הלכה", צריך להיות במעמד ומצב דשלימות היראה, "ירושלים", שזהו הביטול האמיתי באימה ויראה גדולה שלא ייעשה ח"ו דבר שהוא נגד רצון העליון.

ומובן, שענין היראה והביטול כו' אינו בסתירה לכך שכדי לפסוק